

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ: ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ

Обґрунтовано концепцію організації, розвитку й удосконалення системи економічного аналізу для різних суб'єктів господарювання за організаційно-правовими формами, видами та масштабами діяльності, організаційними структурами управління

Постановка проблеми. Кінець ХХ ст. – початок ХХІ ст. характеризується кардинальними змінами у суспільно-економічному устрою країни, посиленням глобалізаційних процесів на економіку окремої країни, ускладненням економічних, організаційних, фінансових процесів, появою нових організаційних форм. Для суб'єктів господарювання стає актуальним адаптація різних бізнес-систем до функціонування у нових умовах, насамперед, через зміни їх організаційної структури. Удосконалення організаційних структур пов'язано також з посиленням інтеграційних та інноваційних тенденцій світової економіки, спробами вітчизняних підприємств підвищити власну інвестиційну привабливість. Разом з тим, практично поза увагою дослідників-аналітиків залишаються питання формування ефективних організаційних структур системи економічного аналізу, які б дозволяли адекватно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища і враховували особливості організаційної структури суб'єкта господарювання. Раніше такі питання не виникали, дослідження зосереджувалися на технологічній стороні економічного аналізу, адже, як правило, суб'єкти господарювання не володіли достатніми ресурсними можливостями, першочерговим завданням було “вижити” в нових ринкових умовах господарювання, управлінський персонал і власники не замислювалися над потребою в удосконаленні організаційної структури, формалізації проведення таких робіт як аналітичні. Принципово іншою є ситуація на сучасному етапі, все більше власників усвідомлюють необхідність і доцільність здійснення економічного аналізу і відповідної організації такої діяльності.

Дослідження формування системи економічного аналізу в організаційній структурі суб'єкта господарювання базувалося на таких позиціях. Під організаційною структурою “розуміють документально закріплену структурну модель підприємства у вигляді взаємопов'язаних відносно самостійних підрозділів, для працівників яких функціональні і неформальні зв'язки в цілому сильніше, ніж для працівників різних підрозділів” [2, с. 81]. Організаційна структура управління (організаційна структура частини суб'єкта господарювання, що управляє) формується як лінійна структура – на базі повного зосередження всіх виробничих і управлінських функцій у одного керівника або на базі групування функцій, що розуміються як дії, виконання яких залежить від отримання початкових сигналів або даних за тією або іншою ознакою групування. Застосування певної організаційної структури управління обумовлено сукупністю різноманітних факторів, зокрема: очікування власників суб'єкта господарювання; масштаби діяльності; специфіка діяльності та усталений тип бізнесу; стан галузі; рівень стабільності та визначеності зовнішнього середовища; корпоративні традиції; тенденції розвитку суб'єкта господарювання (стадія життєвого циклу складових бізнесу) та стратегія діяльності. У різних літературних джерелах виділяються різноманітні групувальні ознаки і відповідно типи організаційних структур управління, усвідомлюючи, що як типи управління, так і організаційні структури того або іншого типу є абстракціями, найбільш вдалим поєднанням певних суттєвих ознак, за якими прийнятий тип управління або структура, що мають і інші властивості, відносяться саме до такого типу. В теорії менеджменту типовими є такі способи групування персоналу як первісної ознаки визначення типу організаційної структури: функціональна – за функціональними ознаками, видами діяльності; ієрархічна та лінійна – за рівнями підлеглості і розподілу управлінських дій; продуктова – за видами виготовленої продукції; технологічна – за технологічною ознакою; територіальна або дивізійна – за ознакою місцезнаходження; проектна – за участю в одному проекті; процесна або матрична – за участю в одному процесі; змішана або комбінована (наприклад, лінійно-функціональна, матрично-дивізійна, мережева) – за комбінацією наведених вище ознак.

За результатами проведених досліджень у сфері управління, проектування організаційних структур дійшли висновку, що у малих підприємств переважає лінійна організаційна структура, монопродуктові підприємства і підприємства з домінуючим продуктом застосовують технологічну, функціональну, лінійно-функціональну і дивізіонально-технологічну структури. Для диверсифікованих суб'єктів господарювання найчастіше використовується дивізіональна і матрична організаційні структури. Часто зустрічаються змішані структури, в яких частина підрозділів сформована за функціональною ознакою (бухгалтерія, відділ постачання та логістики, відділ внутрішнього контролю), частина (наприклад, основні цехи) – за технологічною, частина (наприклад, маркетингові підрозділи) – за дивізіональною ознакою тощо (на підставі [2, с. 84]).

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання організації економічного аналізу на підприємстві досліджуються вченими аналітиками протягом всього періоду розвитку аналітичної науки, висвітлюються у переважній більшості підручників та навчальних посібників з економічного аналізу, зокрема І.П. Житної, В.М. Мельника, Є.В. Мниха, М.Я. Коробова, П.Я. Поповича, Г.В. Савицької, Н.В. Тарасенко, М.Г. Чумаченка та інших. Проблеми удосконалення організації аналітичної роботи широко обговорювалися на сторінках відомих фахових періодичних видань – журналів “Бухгалтерский учет”, “Економіка України”, “Фінансовий контроль”, “Деньги и кредит” Відзначаючи цінність результатів досліджень названих вчених і значні досягнення сучасної економічної науки, слід зауважити, що підходи до організації економічного аналізу потребують суттєвих змін з урахуванням суспільно-економічних трансформацій, макро- та мікроекономічних умов функціонування суб'єктів господарювання, досягнень суміжних галузей знань. Таким чином, актуальність теми дослідження визначається ускладненням управлінських завдань на макро- та мікро рівнях, необхідністю створення системи економічного аналізу, адекватної запитам сучасного управління.

Метою дослідження є сформулювати концепцію організації, розвитку й удосконалення системи економічного аналізу для різних суб'єктів господарювання за організаційно-правовими формами, видами та масштабами діяльності, організаційними структурами управління.

Виклад основного матеріалу дослідження. Не ставлячи за мету детальний розгляд кожної із наведених організаційних структур, їх переваг і недоліків, зосередимо увагу на таких моментах:

1. Формування концепції організації економічного аналізу окремого суб'єкта господарювання.

2. Обґрунтування підходів до організації економічного аналізу в межах типових організаційних структур суб'єктів господарювання.

Концепція організації економічного аналізу окремого суб'єкта господарювання.

Керівники підприємства в ієрархії внутрішніх суб'єктів є первинними суб'єктами економічного аналізу, що несуть відповідальність за зміст аналітичних робіт і прийняття рішень. Враховуючи комплексний характер аналітичної діяльності вони спираються на допоміжний управлінський персонал, що можуть формувати так звані центри підготовки рішень. На них покладено вирішення допоміжних завдань і відповідальність за інформаційно-аналітичне забезпечення керівників. В цьому контексті актуалізується питання централізації та децентралізації аналітичної діяльності. Інтеграційні і координаційні завдання щодо суб'єкта господарювання в цілому, у більшості випадків потрібно вирішувати централізовано, в тому числі за умови виконання або розробки великих проектів, їх аналітичного забезпечення. Інші завдання економічного аналізу, за можливістю, виконуються децентралізовано. Це надає можливість використовувати професійну компетентність управлінців, забезпечити своєчасність і гнучкість аналітичної діяльності та шляхом посилення мотивації підвищити відповідальність за виконання економічного аналізу, його результативність. При цьому, особливого значення при децентралізації економічного аналізу набуває роль і місце децентралізованих працівників-аналітиків або працівників, на яких покладено виконання аналітичних завдань в організаційній структурі підприємства:

– одночасна функціональна і адміністративна підпорядкованість керівнику аналітичних робіт аналітиків структурних підрозділів. За такої ситуації аналітик підрозділу може виявитися недостатньо інтегрованим в підрозділі;

– функціональна підпорядкованість аналітика підрозділу керівнику /даного підрозділу, адміністративна підпорядкованість – керівнику аналітичних робіт. За такої організації керівник структурного підрозділу отримує у підпорядкування фахівця, який виконуватиме завдання в межах відповідної функціональної спрямованості відділу;

– функціональна підпорядкованість аналітика підрозділу керівнику аналітичних робіт, адміністративна підпорядкованість – керівнику даного підрозділу. Така підпорядкованість може спричинити конфліктні ситуації між аналітиком і керівником підрозділу на базі надзвичайної складності задоволення потреб двох керівників (визначення пріоритетності, черговості) – адміністративного та функціонального керівника;

– одночасна функціональна і адміністративна підпорядкованість аналітика керівнику підрозділу. Відбувається орієнтація виключно на потреби даного структурного підрозділу, превалювання, в окремих ситуаціях, інтересів підрозділу над загальнокорпоративними (в цілому по підприємству). Доцільним за такого підходу є одночасне забезпечення керівника аналітичних робіт правом отримувати всю потрібну інформацію (облікову, планову, аналітичну) від структурних підрозділів підприємства, формувати апарат аналітиків (визначати їх посадові обов'язки, права, функції, компетенції).

Таким чином, основними формами організації економічного аналізу в межах суб'єкта господарювання є:

– функціонування окремого структурного підрозділу, що виконує весь спектр аналітичних робіт. Така форма характерна для середніх та великих підприємств, що мають: ускладнену організаційну структуру (як правило, дивізіональну, матричну), різноманітність видів діяльності, намагання (усвідомлена потреба) органів управління отримувати об'єктивну, професійно сформовану аналітичну інформацію за суб'єктом господарювання в цілому, за окремими структурними підрозділами або іншими напрямками і об'єктами;

– структурно-функціональна форма економічного аналізу. За умови відсутності структурного підрозділу (відділу, сектору, групи) з економічного аналізу для здійснення аналітичної діяльності доцільно використовувати структурно-функціональну форму, що відображає необхідну взаємодію одиниць організаційної структури, відповідні для них аналітичні функції. Зокрема, здійснення економічного аналізу входить до функцій будь-якої відповідальної особи, тим самим забезпечується замкнений контур управління на всіх ієрархічних рівнях.

Формуючи систему економічного аналізу в межах окремого суб'єкта господарювання, насамперед, постає питання щодо об'єднання чи диференціації облікових, планових, аналітичних робіт. Традиційно практика аналітичних робіт на підприємствах тісно пов'язана із системою бухгалтерського обліку, здійсненням планування та внутрішнього контролю. За результатами проведених досліджень на більшості малих та окремих середніх підприємств економічний аналіз і, на сучасному етапі, планування, бухгалтерський облік (фінансовий та управлінський) не розділяються (рис. 1). За таких умов на малих підприємствах економічний аналіз проводиться однією особою, як правило самим власником або головним бухгалтером у формі найпростіших аналітичних дій і, як правило, зводиться до оцінки загальних показників діяльності. Виокремлення окремої штатної одиниці для виконання аналітичних функцій недоцільне.

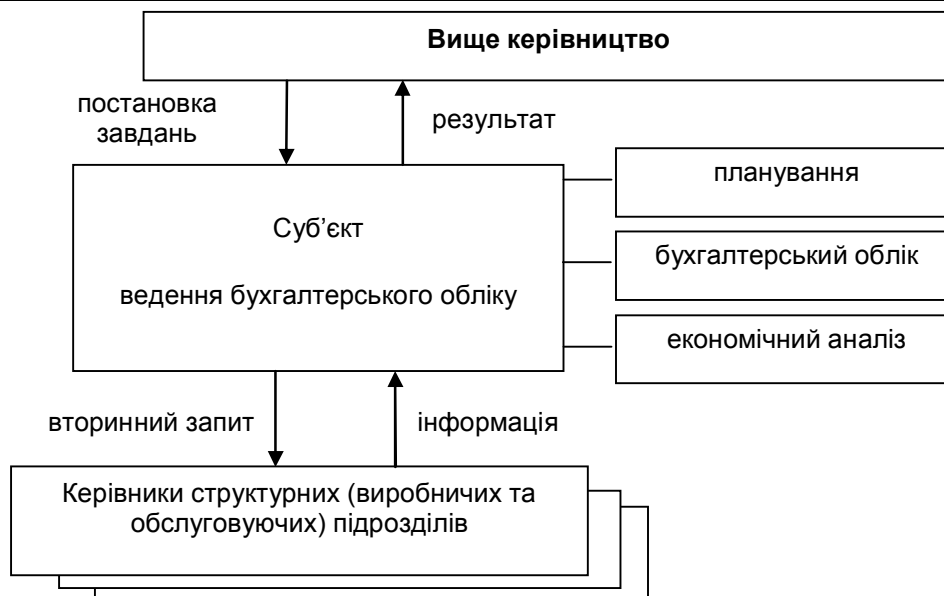

Рис. 1. Інтеграція економічного аналізу, бухгалтерського обліку, планування

Отже, такі підприємства мають організаційні структури з лінійним рівнем ієрархії, що не вимагає додаткових вимог до організації та здійснення економічного аналізу. Відповідно, вибір варіанту організації аналітичних робіт залежатиме від ресурсних, в т.ч. фінансових і трудових, можливостей суб'єкта господарювання.

Зростання обсягів інформаційних масивів, ускладнення економічних процесів, посилення впливу зовнішнього середовища на діяльність суб'єктів господарювання зумовлює збільшення значення аналітичних робіт в забезпеченні розвитку підприємств та зростання обсягу таких робіт за всіма підрозділами суб'єктів господарювання. Це посилює значення функції координації при здійсненні економічного аналізу і потребу в розподілі завдань на такі, що доцільно виконувати централізовано, і такі, що слід виконувати децентралізовано. Відповідно завдання, що виконуються централізовано, закріплюються за спеціальними структурними підрозділами: планово-економічний відділ, відділ економічного аналізу, фінансовий відділ, відділ внутрішнього контролю. Принциповим є те, що за автономної організації аналітичної служби завдання внутрішньовиробничого (управлінського) та фінансового бухгалтерського обліку реалізуються як самостійні лінійні завдання. Керівник такого відділу, як правило, підпорядковується вищому органу управління підприємства або керівнику з економічних (фінансових) питань – наприклад, фінансовий директор, директор з економіки, взаємодіє із виконавчим директором і виробничими підрозділами. При цьому аналітики можуть бути присутні і у складі інших організаційних структур. Рух аналітичної інформації залежатиме від загального підходу до організаційної структури підприємства.

Обираючи між такими організаційними варіантами, як розподіл або об'єднання в одному структурному підрозділі планових, облікових та аналітичних робіт необхідно враховувати такі аргументи:

– фахівці з бухгалтерського обліку (враховуючи їх менталітет, навички та вміння виконувати чітко регламентовані дії, обмежені потреби у прояві творчих здібностей) іноді виявляються неспроможними виконувати аналітичні дослідження альтернативного та оптимізаційного характеру, стратегічного спрямування;

– об'єднання вказаних робіт в межах одного структурного підрозділу пов'язано з базуванням планування, контролю, аналізу на єдиних облікових даних, не зважаючи на те, чи досліджується діяльність окремих підрозділів, суб'єкта господарювання в цілому, окремі процеси, продукти, проекти. Необхідна структуризація (формування моделі) обліку, планування, аналізу за єдиними критеріями, що за умови підпорядкування комплексу завдань планування, обліку та аналізу одному керівнику здійснюється ефективніше.

Виділимо та надамо характеристику внутрішнім суб'єктам, які можуть виконувати централізовані завдання з економічного аналізу:

1. Відділ економічного аналізу (центральный/штабний). Такий відділ обслуговує, насамперед, вище керівництво підприємства, керівників інших підрозділів при здійсненні інформаційно-аналітичної діяльності. Якщо підрозділ функціонує у формі штабного відділу, то він виконує переважно завдання консультативного характеру, а у формі центрального – наділений ще й директивними повноваженнями (один із можливих варіантів ілюструє рис. 2). Такий централізований підрозділ, крім розробки і удосконалення системи економічного аналізу, може виконувати і такі локальні завдання, як координація аналітичних робіт, встановлення формальних вимог до аналітичної документації (як правило, формальні вимоги визначаються і фіксуються у внутрішніх положеннях суб'єкта господарювання); аналітичне забезпечення потреб стратегічного управління, супроводження та професійне консультування щодо здійснення аналітичних робіт керівниками лінійних підрозділів, маркетингові дослідження.

Рис. 2. Структурний підрозділ з економічного аналізу: функціональна модель

За рис. 2 підрозділ з економічного аналізу є так званою “внутрішньою лабораторією” підприємства; вхідний і вихідний інформаційні потоки, зосереджені всередині підприємства, відображають стан внутрішнього та зовнішнього середовищ, максимально об'єктивні і достовірні за змістом. При цьому потрібно враховувати, що при наданні аналітичної інформації зовнішнім суб'єктам, рівень її суб'єктивізму може зростати, враховуючи потреби та вимоги власників. Основне функціональне спрямування діяльності підрозділу з економічного аналізу – формування нового, якісно змістовного знання на базі інтелектуальної обробки інформаційних масивів щодо обраного економічного об'єкта¹, що зменшує невизначеність та ризики діяльності суб'єкта господарювання.

2. Один із таких структурних підрозділів: відділ внутрішнього контролю, відділ контролінгу, фінансово-економічний відділ або інший відділ, що підпорядковується вищому органу управління і відповідає за фінансово-економічну систему суб'єкта господарювання. Перелік конкретних завдань таких структурних підрозділів безпосередньо залежатиме від потреб суб'єкта господарювання. Для практики західних фірм, насамперед німецьких корпорацій, традиційним є створення відділу контролінгу, який стає головним координатором планової, облікової, аналітичної і контрольної діяльності фірми. Крім усього іншого, такий структурний підрозділ формує інформацію з

¹ Оцінка, діагностування економічних явищ і процесів, їх стану та розвитку, взаємозв'язок з технічними, технологічними, соціальними, екологічними процесами, пошук та обґрунтування можливостей їх покращення.

прогнозування та аналізу динаміки стану внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, відповідає за отримання оптимального фінансово-економічного результату і для цього займається підготовкою відповідної управлінської інформації для керівників всіх рівнів підприємства.

Серед інших структурних підрозділів, що можуть здійснювати аналітичні роботи як децентралізовано, так і централізовано, – комісії, бюро, сектори, проектні групи. Так, за умови виконання або розробки великих проектів формуються проектні групи як проектно-орієнтовані. Такі суб'єкти є структурними одиницями, що створюються на тривалий строк для вирішення спеціальних нестандартних завдань. Як правило, учасниками таких структурних одиниць є і професіональні аналітики, які забезпечують не тільки розробку та обґрунтування рішень, але і їх ув'язку із загальними стратегічними завданнями суб'єкта господарювання. Якщо розробляються багатофункціональні проекти, то до складу таких груп можуть бути включені представники усіх підрозділів підприємства. Такий різноплановий склад учасників проектної групи забезпечує використання різних професійних знань і прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Доцільно включити ці проектні структури в організаційну структуру суб'єкта господарювання з використанням таких організаційних форм:

– штабна форма проектного підрозділу, координація робіт за проектом здійснюється спеціальним співробітником – координатором проекту;

– традиційний (централізований) проектний підрозділ створюється для управління великими проектами, керівник такого проекту і відповідно керівник підрозділу наділяється функціональними і адміністративними повноваженнями;

– матрична організаційна форма проекту, керівник проекту має виключно адміністративні повноваження у межах професійної компетенції. Такий підхід характерний для вирішення фундаментальних проблем та проблем на стику різних видів економічної діяльності.

Завдання зі здійснення економічного аналізу можуть делегуватися зовнішнім суб'єктам – як певним фірмам (аудиторським, консалтинговим), так і індивідуальним фахівцям (консультантам, експертам). Передача аналітичних робіт за межі підприємства доцільна виключно за умови, коли зовнішні суб'єкти можуть запропонувати якісно кращі та економічно вигідніші умови. Передумовою таких дій є наявність у зовнішніх суб'єктів відповідного рівня кваліфікації, готовності та можливості делегування аналітичних завдань у керівництва підприємства. При цьому необхідно з обережністю ставитися до передачі внутрішньої інформації стороннім суб'єктам – зовнішнім аналітикам.

Дослідивши вихідні положення організації системи економічного аналізу можемо констатувати, що на сучасному етапі актуалізуються завдання з розробки типових програм організації, розвитку і удосконалення системи економічного аналізу для різних суб'єктів господарювання за організаційно-правовими формами, видами і масштабами діяльності, розмірами, організаційними структурами управління. Такі програми повинні бути диференційованими і розроблятися з урахуванням: різних базових умов та можливостей підприємств, тенденцій розвитку національної економіки і світових чинників, національних та місцевих традицій, що склалися; менталітету працівників і сформованої корпоративної культури. Перспективним є створення каталогу таких програм на суб-, мезо- та макрорівнях.

Представимо типову схему організації системи економічного аналізу в межах окремого суб'єкта господарювання. Насамперед, маємо враховувати основні групи чинників, що впливають на організацію економічного аналізу:

– філософія управління та корпоративна культура (основні чинники – ставлення керівництва суб'єкта господарювання до доцільності та необхідності здійснення економічного аналізу і відповідно формування системи економічного аналізу підприємства);

– загальносистемні чинники: організаційно-правова структура суб'єкта господарювання, розмір підприємства та масштаби діяльності, продуктова програма, специфіка здійснення діяльності, кількість і регіональна неоднорідність відокремлених підрозділів;

– внутрішньоорганізаційні чинники: стратегічні завдання, адекватність та дієздатність організаційної структури та структури управління, розподіл функціональних повноважень, обов'язків, прав та компетенцій, регулювання різних видів та напрямів діяльності, рівень комп'ютеризації діяльності, доцільність здійснення економічного аналізу за напрямками та об'єктами; інформаційна забезпеченість (наявність ефективного інструментарію для збору, обробки, передачі планової, облікової, аналітичної, контрольної інформації, а саме

розвиненість облікової, планової, контрольної систем, ефективна система електронної обробки даних, що базується на використанні формалізованих і неформалізованих моделей і дозволяє проводити обмін даними на відстані);

– ресурсні можливості: насамперед, кадрове забезпечення (зокрема, рівень компетентності кадрового складу, здатності до сприйняття, обробки інтенсивних потоків інформації, розробка і реалізація на постійній основі програми навчання і підвищення кваліфікації працівників) і наявність фінансових ресурсів.

Організація ефективної системи економічного аналізу є складним багатокроковим процесом, що включає такі етапи:

1. Критичний аналіз і співставлення визначених для попередніх умов господарювання завдань функціонування суб'єкта господарювання, сформованої стратегії і тактики діяльності з видами та напрямками діяльності, розмірами, організаційною структурою, а також з її можливостями, оцінка рівня комп'ютеризації діяльності суб'єкта господарювання загалом і окремих підсистем зокрема.

2. Розробка та документальне закріплення нової, такої, що відповідає умовам господарювання, що змінилися, концепції функціонування суб'єкта господарювання (цільові спрямування діяльності, конкурентні переваги, місце на ринку), а також комплексу заходів, що забезпечить реалізацію нової концепції для розвитку та удосконалення суб'єкта господарювання. Таким документом може бути Положення про економічну політику підприємства, що розробляється на підставі глибокого комплексного дослідження кожного елемента політики і вибору із наявних альтернатив найбільш придатного для окремого суб'єкта господарювання. Документально закріплені такі позиції є базовими при формуванні у тому числі і системи економічного аналізу, визначення пріоритетних завдань, основних аналітичних об'єктів.

3. Діагностика ефективності існуючої структури управління. На цьому етапі розробляється Положення про організаційну структуру, де визначаються наявні організаційні складові із зазначенням адміністративної, функціональної, методичної підпорядкованості, напрями їх діяльності, функції, що виконуються, регламент їх взаємовідносин, права і відповідальність, розподіл продуктивних програм, центрів відповідальності за ними. За аналогією розробляються положення щодо наявних структурних підрозділів – відділів, секторів, груп, комісій. Крім того за наявності – уточнюються, за відсутності – розробляються графіки документообороту в цілому за суб'єктом господарювання та окремим структурним підрозділом, посадові інструкції із зазначенням прав, обов'язків, компетенцій. Всі ці заходи є передумовою здійснення чіткої координації функціонування системи економічного аналізу підприємства.

4. Розробка типових технологій економічного аналізу окремих об'єктів, що дозволить упорядкувати взаємовідносини працівників щодо здійснення аналітичних робіт, ефективно управляти наявними ресурсами (інформаційними, кадровими, фінансовими та іншими), оцінювати якість інформаційного забезпечення як аналітичних робіт, так і етапів прийняття управлінських рішень.

5. Організація системи економічного аналізу з формуванням відділу економічного аналізу або іншого спеціалізованого підрозділу, що виконуватиме аналітичні роботи, інший варіант – структурно-функціональна форма економічного аналізу і відповідне кадрове, методичне, інформаційне і технічне забезпечення. Для забезпечення ефективного функціонування системи економічного аналізу підприємства до та після процесу організації перевіряється її відповідність таким основним критеріям².

– цілеспрямованість – базує і кінцевою метою створення та функціонування системи економічного аналізу є загальні цілі суб'єкта господарювання. Будь-яка організаційна структура, в тому числі і система економічного аналізу, спрямовується на досягнення визначених цілей, виявлення та забезпечення можливості їх досягнення;

– адекватність організаційній структурі підприємства, врахування її недоліків і переваг. Динамічність, стійкість і безперервність функціонування системи економічного аналізу обумовлена єдністю і оптимальним рівнем централізації;

² Загальносистемні властивості (зокрема, цілісність, стійкість, адаптивність, структурність, відкритість, емерджентність) розглянуті в розділі 2

– інформаційна забезпеченість, незалежність від конкретних виконавців. Досягається за рахунок формалізації опису діяльності структур суб'єкта господарювання (формування кодифікаторів, класифікаторів, журналів в електронному або паперовому форматі), забезпечення інформаційної безпеки і інформаційної спадкоємності. Цей критерій пов'язаний з такою властивістю системи як комунікативність, що характеризується забезпеченістю системи економічного аналізу інформацією, наявністю зворотних зв'язків;

– регламентованість. Там, де це можливо, необхідно встановити правила, що регулюють діяльність для зменшення обсягу рішень, які приймаються в умовах невизначеності. Регламентованість та формалізованість є передумовами автоматизації системи;

– інтегрованість означає, що будь-який елемент управління не може існувати відокремлено, аналіз необхідно розглядати у взаємозв'язку з іншими елементами в єдиному контурі процесу управління. При вирішенні аналітичних завдань повинні створюватися належні умови для взаємодії суб'єктів різних функціональних напрямів, необхідна чітка координація їх зусиль для вирішення визначених аналітичних завдань. Такий критерій базується на властивостях системи економічного аналізу, а саме ієрархічності (наявність економічного аналізу на різних ієрархічних рівнях управління, система економічного аналізу розглядається як складова суперсистеми – управління і як окрема система) та упорядкованості (реалізується через визначений порядок елементів системи у часі та просторі);

– адекватність системи економічного аналізу та системи, що аналізується, передбачає, що рівень складності системи економічного аналізу повинен відповідати рівню складності системи, що аналізується. Має бути забезпечена можливість адекватної зміни складових системи економічного аналізу до змін аналітичних об'єктів;

– суб'єктна відповідальність полягає в тому, що кожний суб'єкт за неналежне виконання аналітичних функцій має нести відповідальність (дисциплінарну). Такий принцип може бути реалізований за умови чіткого визначення не тільки обов'язків суб'єкта економічного аналізу, але і відповідного обсягу прав та можливостей – виконання аналітичних функцій забезпечується відповідними засобами для її виконання;

– гнучкість передбачає, що система економічного аналізу повинна бути гнучкою до змін, щоб вирішувати нові завдання, спричинені змінами зовнішнього і внутрішнього середовища суб'єкта господарювання. Такий критерій базується на властивості системи економічного аналізу – адаптивності. При цьому має забезпечуватися спадкоємність (можливість плавної еволюції, відсутність різких коливань у функціонуванні системи), високий ступінь самоорганізації (незалежності від особових якостей виконавців, можливість потенційного функціонального заміщення), здібність до саморозвитку;

– економічність означає, що витрати на формування і функціонування системи економічного аналізу не повинні перевищувати отриманий від її впровадження ефект. Рівень результативності системи економічного аналізу як сукупної результативності окремих елементів, визначений експертним шляхом, має перевищувати її вартість з урахуванням не отриманого альтернативного доходу.

6. Визначення шляхів удосконалення системи економічного аналізу з урахуванням перманентного розвитку суб'єкта господарювання, зміни зовнішнього і внутрішнього середовища.

Таким чином, внаслідок ускладнення бізнес-процесів, реорганізації управлінських структур підприємств актуалізуються завдання з розробки типових програм організації, розвитку й удосконалення системи економічного аналізу для різних суб'єктів господарювання. Обґрунтовано підхід до організації системи економічного аналізу підприємства як складного багатокрокового процесу в частині моделювання ефективних організаційних структур системи економічного аналізу, що дозволяють адекватно реагувати на зміни внутрішнього та зовнішнього середовища, враховувати особливості організаційної структури суб'єкта господарювання, отримувати синергетичний ефект від взаємодії планової, облікової, аналітичної і контрольної підсистем. Докладніше такі організаційні аналітичні структури будуть розкриті в наступній публікації.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, розроблено концепцію організації системи економічного аналізу суб'єкта господарювання з виділенням етапів, обґрунтуванням порядку виконання робіт, їх документального забезпечення та формування

критеріїв оцінки ефективності здійснення економічного аналізу. Такі розробки враховують особливості організаційних структур управління підприємств і забезпечують створення та рух аналітичної інформації, адекватне реагування на зміни внутрішнього й зовнішнього середовища, взаємодію планової, облікової, аналітичної і контрольної підсистем. Основними формами організації економічного аналізу в межах суб'єкта господарювання є: 1) функціонування окремого структурного підрозділу, що виконує весь комплекс аналітичних робіт; 2) структурно-функціональна форма економічного аналізу, що відображає взаємодію одиниць організаційної структури, відповідні для них аналітичні функції, забезпечуючи замкнутий контур управління на всіх ієрархічних рівнях.

Реалізація наведених пропозицій з організації і регулювання системи економічного аналізу сприяє ефективному функціонуванню, стійкості й розвитку суб'єкта господарювання в конкурентному середовищі; підвищенню дієвості системи управління за рахунок цільової орієнтації, інтеграції і координації всіх процесів на підприємстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Болюх М.А.* Економічний аналіз: [навч. посібник; за ред. акад. НАНУ, проф. М.Г. Чумаченка] / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін. – К.: КНЕУ, 2003. – 556 с.
2. *Глиненко Л.К.* Проектирование организационных структур управления / Л.К. Глиненко, Е.В. Лужко. – К.: Нора-Друк, 2005. – 728 с.
3. *Житна І.П.* Економічний аналіз господарської діяльності підприємств: [навч. посібник; пер. з рос.] / І.П. Житна, А.М. Нескреба. – Вища школа, 1992. – 191 с.
4. *Житна І.П.* Економічний аналіз: [навчальний посібник] / І.П. Житна, І.В. Тацій, П.Є. Житний. – Луганськ: Вид-во СНУ ім. В.Даля, 2006. – 296 с.
5. *Коробов М.Я.* Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посібник.] / Коробов М.Я. – К.: "Знання", КОО, 2000. – 378 с.
6. *Ланге О.* Оптимальные решения / Ланге О. – М.: Прогресс, 1967.
7. *Любушин Н.П.* Теория экономического анализа: [учебно-методический комплекс; под ред. проф. Н.П. Любушина] / Н.П. Любушин, В.Б. Лещева, Е.А. Сучков – М.: Юристъ, 2002. – 480 с.
8. *Мельник М.В.* Анализ финансово-хозяйственной деятельности предприятия: [учебное пособие] / М.В. Мельник, Е.Б. Герасимова. – М.: ФОРМУМ: ИНФРА-М, 2007. – 192 с.
9. *Мних Є.В.* Економічний аналіз діяльності підприємства: [підручник] / Мних Є.В. – К.: Київ. Нац.-торг.-екон. Ун-т., 2008. – 514 с.
10. *Олійник О.В.* Розвиток економічного аналізу в умовах інституційних змін: [монографія] / О.В. Олійник – Житомир: ЖДТУ, 2008. – 653 [7] с.
11. *Попович П.Я.* Економічний аналіз суб'єктів господарювання: [підручник] / Попович П.Я. – Тернопіль: Економічна думка, 2001. – 454 с.
12. *Савицкая Г.В.* Экономический анализ: [учеб.] / Г.В. Савицкая. – [9-е изд., испр.] – М.: Новое знание, 2004. – 640 с.
13. *Селезнева Н.Н.* Финансовый анализ. Управление финансами: учеб. пособие [для вузов] / Селезнева Н.Н., Ионова А.Ф. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 639 с.
14. *Сурмі Ю.П.* Аналітична діяльність: [посібник для аналітика неприбуткової організації] / Сурмі Ю.П. – К.: Центр інноваційного розвитку, 2002. – 95 с.
15. *Тарасенко Н.В.* Економічний аналіз: [навчальний посібник] / Тарасенко Н.В. – 3-тє видання, перероб. і доп. – Львів: "Новий світ – 2000", – 2004. – 344 с.
16. *Чебан Т.М.* Теорія економічного аналізу: [навч. посібник] / [Т.М. Чебан, Т.А. Калінська, І.О. Дмитрієнко]; за ред. проф. В.Є. Труша. – Київ: Центр навчальної літератури, 2003. – 214 с.
17. *Чумаченко Н.Г.* Принятие решений в управлении производством / Чумаченко Н.Г., Савченко А.П., Коренев В.Г. – К.: "Техніка", 1978. – 192 с.
18. *Шеремет А.Д.* Теория экономического анализа: [учебник] / Шеремет А.Д. – [2-е изд., доп.] – М.: ИНФРА-М, 2005. – 366 с.